

Délelőtti program - Kari Tanácsterem (1088 Bp., Múzeum krt.
4., A ép. fszt. 39.)

8.45-9.00: Megnyitó

Köszöntőt mond:

Dr. Dezső Tamás az ELTE BTK dékánja

Prof. Dr. Székely Gábor az ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola vezetője

I. szekció – levezető elnök: Dr. Cieger András

9.00 – 9.15: Forgó Zsolt (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Egyetemes Történelem Doktori Program III. évf.)

Dominique Jean Larrey és legfontosabb újításai (hadsebészet, harctéri mentő és a "triage"-rendszer)

Az általános orvostudomány és különösen a hadsebészet történetének egyik kiemelkedő alakja volt a francia Dominique Jean Larrey, hadsebész és orvos, aki találmányaival és mentalitásával örökre megváltoztatta a gyógyítás művészetét. Az általa kifejlesztett eszközök és eljárások napjainkban is működőképeseek, természetesen korunk technikai színvonalához igazítva. Elsősorban a harctéri mentő megalkotása, különböző sebészeti eszközök tervezése és alkalmazása illetve műtői eljárások kifejlesztése köthetőek személyéhez. Ugyancsak neki köszönhető a sebesültek osztályozásának gyakorlati alkalmazása, amelyet „triage”-rendszerként ismerhetünk. A forradalmi háborúk és a napóleoni korszak legnagyobb alakjai között emlékezhetünk rá és hagyatékára, amely immár két évszázada szolgálja az emberiséget és az orvostudományt.

9.15 – 9.30: Bárány Zsófia (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Magyar Történelem Doktori Program III. évf.)

"Mit a törvény nem tilt, azt tenni szabad" - Lonovics József szereplése az 1832-36-os országgyűlésen

Lonovics József (1793–1867) püspök, érsek, diplomata, szónok, tudós, aki a címben felsorolt területek mindegyikén jelentős, sok kortársát messzemenően meghaladó sikereket ért el, ám soha nem került a tehetségét megillető pozícióba. Az 1832-36-os országgyűlésen, mint egri kanonok és káptalani követ, a kortársak beszámolója szerint a tőle megszokott kiemelkedő szónoki képességgel, kiváló argumentációval, szofisztikus beszédben igyekezett igazolni rendkívül haladó álláspontjait. Ennek fényében nem meglepő, hogy felszólalásaival – paradox módon – egyszerre nyerte meg magának mind a

liberális, mind a konzervatív oldal jelentős részét. A magyar politikai horizonton túl azonban a 19. század első felében jelentkezik a modern katolikus gondolkodás útkeresése és szellemi alternatíváinak kibontakozása is, amelyet rendkívül rögzös út jellemez a tárgyalt időszakban. Kérdés tehát, hogy az országos politikával ismerkedő Lonovics, aki vitathatatlanul helyesen érzékelte a politika és a vallás területén egyaránt szükséges reformokat és azok jótékony hatását, mennyiben meggyőződéses a saját maga által is propagált, a hazai és azon túl is jelentkező új politikai gondolkodás irányába.

9.30 – 9.45: Boa Krisztina (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Művelődéstörténet Doktori Program I. évf.)

Válságkezelés a jászkun kerületben az 1863–64. évi inség idején

Előadásom az 1863–64. évi aszály és éhínség által egyik legnagyobb mértékben sújtott közigazgatási egység, a jászkun kerület vizsgálatára irányul. A kutatás alapjául egyrészt a művelődéstörténeti doktori disszertációhoz kapcsolódó, másrészt az MTA–ELTE Válságtörténeti Kutatócsoport tagjaként végzett anyaggyűjtés szolgálnak. A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltár iratanyagának és néhány korabeli sajtóterméknek a bevonásával kísérlem meg bemutatni a szárazság okozta gazdasági és társadalmi krízis – mint civilizációs kihívás – egyes elemeit, valamint az országos és helyi kormányzat reakcióját. A válságkezelés elemzése során arra keresem a választ, hogy a Helytartótanács, a helyi inségbizottmányok, valamint az egyes vállalatok a válság elhárításában milyen szerepet vállaltak, intézkedéseik és együttműködésük mennyiben tekinthetők eredményesnek.

9.45 – 10.00: Lendvai Tamás (PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola Újkortörténet Doktori Program, Doktorjelölt)

Adalékok az 1868. évi XXXVIII. tc. létrejöttéhez. Különös tekintettel Gönczy Pál és báró Eötvös József törvénytervezetének összehasonlítására.

Báró Eötvös József vallás- és közoktatási miniszter 1868. június 23-án nyújtotta be a népiskolai közoktatással kapcsolatos nyolc fejezetből álló, összesen százharminchat paragrafust tartalmazó törvényjavaslatát. A rendelkezések többek között kiterjedtek a népiskolák fenntartóinak meghatározására, a tandíjmentes oktatásra, az elemi és felső népiskolák, és a tanítóképzők részletes működtetésére, valamint a finanszírozásuk kérdéseire is. A törvényjavaslat valóban korszerű volt, azonban Szermei (1870), Peres (1890), Ballagi (1907), Felkai (1979), Antall (1968), Köte (1975) kutatásai alapján nem szabad elfelejtenünk, hogy Eötvös fáradhatatlan munkája mellett több tényező, és személy is befolyásol(hat)ta a törvényjavaslat alakulását, létrejöttét. Jelen

előadásunkban a minisztérium kiváló, Európát megjárt, tanrendszereit ismert szakembere, Gönczy Pál osztálytanácsos által, 1868 tavaszán elkészített népiskolai törvénytervezetét kívánjuk elemezni és összehasonlítani Eötvös tervezetével, rámutatva az eltérésekre, különbségekre, és a lehetséges hatásokra is.

10.00 – 10.15: Hegedűs István (EKF Történelemtudományi Doktori Iskola Magyarország története 1918-tól napjainkig Doktori Program II. évf.)

Az Andrássy-család monoki ágának birtokviszonyai: egy hitbizomány alapításának anatómiája

Előadásomban különálló, ám egymással, gróf Andrássy Dénes személyén keresztül mégis összekapcsolható feladatokra vállalkozom. Első célom az Andrássy család ifjabb vagy monoki ágának hitbizomány alapítási körülményeit feltárni, annak történetét bemutatni. Az okiratok segítségével bemutatom az ág birtokában levő uradalmakat, azok kiterjedését, értékét, melyek öccse halálával, 1873-ra Andrássy Dénes kezén egyesültek. Ezután, a rendelkezésemre álló pénztárkönyvek birtokában összehasonlítom a krasznahorkaváraljai központi (centrális) pénztár két évének állapotát, rávilágítok az 1880-as éveket jellemző jövedelmi viszonyokra, meghatározom Andrássy Dénes fő bevételi forrásait. Fentiek alapján úgy gondolom, jobban képet alkothatunk arról, hogy egy jótékonykodó és művészetkedvelő arisztokrata miként, mennyiből gazdálkodhatott, miből finanszírozta költséges életmódját, hobbijait.

10.15 – 10.30: Kérdések és hozzászólások

10.30 – 10.40: Szünet

II. szekció – levezető elnök: Dr. Majoros István – 1. rész

10.40 – 10.55: Szalai László (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola 19-20. Századi Kelet-európai Történelem Doktori Program III. évf.)

A szovjet ember kialakítására tett erőfeszítések az 1930-as években

Az „új szovjet ember” alakját az 1930-as években, a kialakult sztálini rendszer keretei között kívánom vizsgálni. A korszak újságaiban, filmjeiben, irodalmi alkotásaiban a kultúrpolitika által meghatározott ideális szovjet ember képét is megtalálhatjuk, ezt a képet kívánom összevetni a visszaemlékezések és a szakirodalom állításával. Az ideális szovjet ember a termelésben és a kultúra elsajátításában egyaránt kiemelkedett, a közösségért érzett odaadás jellemezte.

Az ideális képet a kultúrpolitika és az oktatás igyekezett közvetíteni a lakosság felé.

10.55 – 11.10: Zelei Dávid (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Egyetemes Történelem Doktori Program II. évf.)

A függetlenség mámorától a függőség-elméletekig, avagy ment-e Latin-Amerika elébb? A kontinentális jövőkép változásai a 19-20. században

A függetlenség diadalmámorának köszönhetően latin-amerikainak lenni a tizenkilencedik században nem a fejletlenséggel, hanem az önmegvalósításra való várakozással és tervezettségel jelentett egyet. A térség ennek megfelelően új országok összességéként, fiatal, le- de nem elmaradott kontinensként tekintett magára, nem csoda, hogy még a huszadik században is gyakori a gyermekkel való azonosítása. E század húszas-harmincas éveiben ugyanakkor fokozatos és egyenetlen, de határozott közérzetváltozás, újradefiniálás vette kezdetét, mely a második világháború után siralmas konklúzióval zárult: a nagy remények elé állított gyerekekről kiderült, valójában fejlődésében megrekedt törpe. Az előadás a latin-amerikai fejlődési kilátások történetét, s különösen e paradigmaváltás okait és kifejeződéseit vizsgálja a gazdasági és társadalomtudományos gondolkodásban, elsősorban esszékre támaszkodva.

11.10 – 11.25: Szeghő Patrik (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Egyetemes Történelem Doktori Program III. évf.)

Az első világháború és a nőkérdés a brit egészségügyben

19. század második felétől kezdődően a fordulópontot jelentő első világháborún keresztül a tradicionális nőszerepek folyamatos átalakulását, lassú bővülését követhetjük végig. Kívívva a férfiak uralta társadalom ellenszenvét és ellenállást, az otthon börtönéből kitörő középosztálybeli nők többsége az anyagi függetlenséghez vezető utat a felsőszintű orvosi tanulmányokban vélte felfedezni, amellyel akaratlanul is évtizedekig tartó szakmai kitaszítottság és mellőzés állapotába sodorták magukat. A világháború kitörése egyszerre nyújtott lehetőséget az egészségügyben dolgozó nők számára alkalmasságuk bizonyítására, egyúttal alkalmat biztosítva az eddig iratlanul is férfi előjognak számító utazásra, kalandkeresésre, a szigetországon kívüli világ megismerésére. A frontvonalakon tanúsított hazafias helytállásukért a régóta vágyott szakmai elismerésen és társadalmi megbecsülésen túl politikai és polgárjogi követeléseik keresztülvitelét remélték megvalósulni az önként szolgálatot vállaló ápolónők, doktornők. Az első világháború az évszázados előítéleteken alapuló nőkép

változását vonta maga után Nagy-Britanniában a hagyományos női szerepkörök kiterjedésével együtt. A szavazati jog kiterjesztésével a szigetország történetében „a leghosszabb forradalomnak” is nevezett női egyenjogúsághoz vezető hosszú út egy jelentős szakasza zárult le az elkövetkezendő évtizedekre hagyva annak további kiteljesedését.

11.25 – 11.40: Faragó Gábor (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Egyetemes Történelem Doktori Program, Doktorjelölt)

A nemzetiszocialista sajtótermékek felemelkedése Németországban

A német nemzeti/antiszemita oldal már a 19. század hetvenes éveitől kereste azt a sajtóorgánomot, amelyiken keresztül ő is képviseltetheti magát a közéletben. Sok elvetélt kísérlet után az első világháborút követő zűrzavaros időszakot követően az egyre nagyobb potenciállal rendelkező NSDAP pártlapja, a *Völkischer Beobachter* vállalta magára ezt a szerepet, amit egy hosszabb betiltás sem tudott elvenni tőle. 1925-től folyamatos, a válság éveiben kiugró növekedést mutatott mind maga a pártlap, mind pedig a róla mintázott kópiák az egész országban, és mindez nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a náci propagandagépezet a lehető legszélesebb körben tudja terjeszteni a párt ideológiáját. A konkurencia szisztematikus felszámolása és a hatalom megszerzését követően országos szinten egyeduralkodóvá vált a lap(család) a harmincas évek közepére, így a korszak legfontosabb médiafelületét teljesen kihasználva tudták a társadalmat befolyásolni.

11.40 – 11.50: Kérdések és hozzászólások

11.50 – 12.35: Ebédszünet

**Délutáni program – ELTE BTK Központi Olvasóterem -
Folyóiratolvasó** (1088 Bp., Múzeum krt. 6-8., fszt. 14.)

II. szekció – levezető elnök: Dr. Sipos Balázs – 2. rész

12.35 – 12.50: Antal Gábor (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Egyetemes Történelem Doktori Program I. évf.)

Az ABDA szövetség tengeri haderejének felépítése

Jelen előadásomban a második világháború egy kevésbé ismert helyszínén, Délkelet-Ázsiában egy kevésbé ismert részletét, az ABDA szövetség haditengerészeti erőinek felépítését és parancsnokait szeretném bemutatni. Az ABDA egy 1942-ben néhány hónapig fennálló regionális katonai szövetség volt a térségben érdekelt nagyhatalmak (Amerikai Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Hollandia és Ausztrália) között. Célja a térség elfoglalására törekvő japán katonai műveletek megállítását volt.

Az eset jó példa a szövetségesek nehéz helyzetére 1942 elején: egy elméletileg mellékhadszíntéren - amely azonban komoly stratégiai jelentőséggel bírt, ezért védeni kellett – rendkívül csekély erőt tudtak szembeállítani a Blitzkrieg ázsiai változatát bemutató japán császári haderővel.

12.50 – 13.05: Szilágyi Gábor (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Egyetemes Történelem Doktori Program III. évf.)

A nyugatnémet kommunista párt támogatását célzó NSZEP-infrastruktúra kezdetei

1945 után Németország szovjet megszállási övezetében domináns pozícióba jutott ugyan a kommunista párt (1946-tól, a két munkáspárt kikényszerített egyesülése után: Németország Szocialista Egységpártja – NSZEP), de be kellett látnia, hogy mindazért, „amit itt a Vörös Hadsereg segítségével meg tudunk tenni, a többi zónában harcolnunk kell”. E harcot a nyugatnémet kommunistáknak kellett megvívniuk, akik – apadó társadalmi bázisuk folytán – rá voltak utalva a keleti segítségre. A szovjet megszállási övezetből (1949-től NDK) meg kellett szervezni a segítségnyújtás logisztikáját. Ez a Központi Bizottság Közlekedési Osztályának volt a feladata. Az előadás az osztály megszerveződését és kezdeti feladatait ismerteti, majd jellemzi a propagandaeszközök és anyagi támogatás Nyugatra juttatásának egyes módjait. Két büntetőper pedig betekintést enged mindabba, hogy kik és milyen indítatásokból hajtották végre ezeket a feladatokat.

13.05 – 13.20: Eszterhai Viktor (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Egyetemes Történelem Doktori Program III. évf.)

A kínai gazdasági kapcsolatok kulturális beágyazottsága

A nyitás politikájának meghirdetése óta Kína új piacokon jelent meg, amely a kínai export gyors felütésével járt együtt. A gazdasági kapcsolatok döntően nem a kínai és az új piac hazai vállalatai között jöttek létre, hanem a kínai kivándorlók rokon hálózatain nyugodtak. A rokonság alapján működő

gazdasági kapcsolatok azonban nem a nyugati racionalitás elvei, hanem a tradicionális (konfucianus) szabályok szerint működnek. Előadásomban ennek a kulturális háttérnek, különösen a személyek közötti kapcsolatok konfucianus elvének a gazdasági jelentőségét kívánom bemutatni.

13.20 – 13.30: Kérdések és hozzászólások

III. szekció – levezető elnök: **Dr. Tőkéczki László**

13.30 – 13.45: Nagy Péter (EKF Történelemtudományi Doktori Iskola Magyarország története 1918-tól napjainkig Doktori Program II. évf.)

Az ózdi vasgyári munkások táplálkozása az üzemen belül és kívül a 20. század első felében

Előadásomban az ózdi vasgyári munkások táplálkozási szokásaival és lehetőségeivel a háztartások anyagi viszonyainak függvényében szeretnék beszélni. Külön kitérnék az egyes társadalmi csoportok sajátosságaira, elkülönítve a munkáskolónián élő és a bejáró dolgozók étkezési szokásait. A vállalat élelmezési üzletet is működtetett, ahol az alkalmazottak kedvezményesen vásárolhattak hitelre. Ezt az intézményt, és a forgalmazott áruk körét és árát is elemezni szeretném. A kohászatban, mint veszélyes üzemben különösen fontos volt a védőtelemek és italok szerepe - mellyel eddig a kutatók kevésbé foglalkoztak - amit szintén bemutatnék prezentációmban. Emellett külön kitérnék a munkahely legnépszerűbb ételeire, italaira, melyek elterjedésének okait is szemléltetném röviden. Kitérnék a 20. század első felében bekövetkező változásokra, különösen arra, hogy milyen hatása volt a munkaidő változásának, valamint a közlekedési feltételek javulásának a vasgyári munkások táplálkozásában.

13.45 – 14.00: Szóts Zoltán Oszkár (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Művelődéstörténet Doktori Program II. évf.)

A nemzeti könyvtár balkáni feladatai - Bajza József 1915-ös memoranduma

Az első világháború nem a tétlenség időszaka volt az Országos Széchényi Könyvtár számára, mely ekkor még a Magyar Nemzeti Múzeum osztályaként működött. 1914 augusztusában döntés született egy világháborús gyűjtemény létrehozásáról, mely számára valamennyi, a háborúra vonatkozó dokumentumot össze kívánták gyűjteni. A grandiózus vállalkozás árnyékában született egy másik gyűjteményszervezési tervzet is, mely a gyakorlatban nem került megvalósításra, mégis érdemes a részletesebb bemutatásra. A tervzetet -

melyben egy balkáni gyűjtemény háború utáni létrehozásának lehetőségét boncolgatja - 1915. augusztus 2-án juttatta el Fejérpataky László könyvtári osztályigazgató feletteséhez, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatójához, Szalay Imréhez. A tervezet alapját képező memorandumot - mely két évvel később, 1917-ben a Magyar Könyvszemlében nyomtatásban is megjelent – a neves kroatista, Bajza József (1885-1938) vetette papírra, aki, mielőtt 1923-ban a horvát nyelv és irodalom rendes tanárává nevezték volna ki a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen, 1906-tól, tizenhét éven keresztül az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa volt. A pályáját irodalomtörténészként kezdő Bajza figyelmé itteni kollégája, az 1905 és 1908 között a Múzeumban gyakornokoskodó horvát történész, Milan Šufflay hatására fordult Horvátország felé. A „Könyvtárunk balkáni feladatai” című dolgozat egyik legkorábbi délszláv tárgyú írása, melyben a gyűjtemény létrehozása mellett érvelve a magyarság balkáni népekkel való kapcsolatait elemzi. E munkájának bemutatásával egyúttal tisztelni is szeretnék a kiváló tudós előtt halálának 2013. január 8-án esedékes 75. évfordulójára alkalmából.

14.00 – 14.15: Tutuskó Ágnes (PPKE Történelemtudományi Doktori Iskola Gazdaság-, régió- és politikatörténeti Műhely III. évf.)

"Az 1914. évi orosz betörést követő változások hatása Ung vármegye lakosságának mindennapjaira."

Az első orosz betörés 1914. szeptember 24. és október 22. közötti időszakra esett. Az Alekszej Bruszilov tábornok vezette cári csapatok az Uzsoki, a Vereckei és a Tatár hágón, valamint több kisebb szoroson törtek be Kárpátok aljára. Az átvonuló katonaság nagy károkat okozott a helybeli lakosoknak. Az orosz betörés óriási pánikot idézett elő vármegye szerte. Ung vármegye és a város lakosainak egy része az ország belső területeire menekült. A cári csapatok jelenléte negatív hatással volt a megye gazdasági helyzetére is: megsemmisítették a Hegyvidéki akció idején elért eredmények jelentős részét.

14.15 – 14.30: Bödők Gergely (EKF Történelemtudományi Doktori Iskola Magyarország története 1918-tól napjainkig Doktori Program I. évf.)

A Nagy Háború Budapestje

A „Nagy Háborúnak” titulált első világháborúban először mutatkozott meg igazán élesen a frontoknak és a hátszágnak az egymástól kölcsönösen függő viszonya. A vidéktől eltérően a főváros a háború kezdeti szakaszában alig érzékelt valamit a megváltozott körülményekből: nyüzsgő Budapest élte tovább a fejlődő metropolis életét. Ahogy a frontok megmerevedtek és a háború állandósult a hadigazdálkodással, az inflációval és a feketézéssel a főváros

megszokott élete is alaposan megváltozott. A sorban állások, a jegyrendszer, a tüzelőhiány, a szűkös élelmiszerkészletek egészen új jelenségek voltak, ahogy a menekültek és a hadirokkantak megjelenése is a társadalomban. A frontok helyzetéről, a hátsóország viszonyosságairól és a lakosság nehézségeiről a sajtó csak a cenzúra engedélyével számolhatott be. Előadásomban egy budapesti folyóirat hasábjain keresztül mutatom be a háborús mindennapokat.

14.30 – 14.45: Szabó Viktor (EKF Történelemtudományi Doktori Iskola Magyarország története 1918-tól napjainkig Doktori Program II. évf.)

Művészek a Magyarországi Tanácsköztársaság propagandájában

A készülő doktori disszertációmban a Magyarországi Tanácsköztársaság propagandájának bemutatásával foglalkozom. Ennek a kutatásnak az egyik célkitűzése a propagandában részt vett személyek körének beazonosítása, tevékenységük meghatározása, valamint motivációik felderítése. Jelen előadásban ezen személyek egyik csoportjáról, a „művészvilág” tagjainak szerepvállalásáról szeretnék egy átfogó képet adni.

Alapvetően három kérdésről szeretnék majd szót ejteni:

- a művészek csoportján belül jellemző módon mely irányzathoz tartozó személyek voltak a legaktívabbak,
- ezek a személyek hogyan, milyen módon vettek részt a Tanácsköztársaság propagandatevékenységében, valamint
- miért, milyen motivációk alapján vállaltak szerepet ebben a tevékenységben?

14.45 – 15.00: Sárándi Tamás (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Magyar Történelem Doktori Program II. évf.)

Kié legyen a föld? Földkérs megoldására irányuló törekvések a katonai közigazgatás idején

Az 1921-es román földreform az erdélyi magyarságra nézve az egyik legsérelmesebb intézkedés volt. Nemcsak a nagybirtokok kisajátítása miatt, hanem amiatt is, mert a magyar egyházaktól, alapítványoktól és közületektől is elvették földjeik jelentős részét. Ezzel nem csak a magyar közösség gazdasági pozícióit ásták alá, hanem a közművelődésit és kulturálisait is, mivel ezek tartották fenn az iskolák jelentős részét, illetve a különböző tanulmányi és ösztöndíj alapokat. Emiatt a magyar közösség vezetőinek, az 1940-es fordulatot követően az egyik legfontosabb törekvése ezen sérelem orvoslása volt, amivel a magyar vezetés – katonai és polgári egyaránt – egyetértett. A magyar kormányzat, a kérdés súlyosságára való tekintettel igyekezett a kérdés megoldását későbbi időkre kitolni. Emiatt a katonai hatóságoknak is kezdetben

csak a földek megművelésének biztosítását tűzték ki célul. Ugyanakkor a meglévő forrásoknak köszönhetően, a katonai közigazgatás „túlburjánzó” magatartása épp a földkérdés kapcsán demonstrálható az egyik legszemléletesebben, amikor a nem megfelelő szabályozás miatt a különböző helyi parancsnokok saját hatáskörükben igyekeztek megoldani a kérdést. Ez ugyanakkor a helyi magyar lakosság magatartására, törekvéseire is hatással volt, akik a parancsnokokkal karöltve, igyekeztek „visszacsinálni” mindent, s az 1918-as állapotokhoz visszatérni.

15.00 – 15.15: Kérdések és hozzászólások

15.15 – 15.30: kávészünet

IV. szekció – levezető elnök: **Dr. Pál István**

15.30 – 15.45: Riskó Marianna (PPKE Történelemtudományi Doktori Iskola Gazdaság-, régió- és politikatörténeti műhely II. évf.)

„Chira Sándor, a töretlen bitű püspöke életútja. Állandó, örök értékek a változó világban.”

Két világhégés, négy államváltás, valamint a félelmetes kommunista rezsim tették próbára és acélozták meg Chira Sándor emberi és papi jellemét. A Budapesti Központi Szeminárium elvégzése után a Trianon évében Ungváron szentelik gör.kat. pappá. A két világháború között az Ungvári Gör.Kat. Szeminárium teológiai tanára, majd rektora, a püspöki konzisztórium tanácsadója és az ungvári katedrális legnépszerűbb szónoka lesz. A szovjet bevonuláskor a székeskáptalan vezető kanonoki és pápai prelátusi címet viselő Chira Sándor mindjárt felkelti a szovjet titkos szolgálat figyelmét... A kommunista rendszer eszközeiről tájékozott Romzsa Tódor püspök, nem sokkal vértanú halála előtt, 1944 decemberében, a legmélyebb titokban püspökké szenteli - akkor már - vikáriusát, akit 1949-ben, mivel nem hajlandó az aposztáziára, 25 évi kényszermunkára ítélnék. 1956-ban amnesztiával hazatér ugyan, de titkon végzett papi működése miatt 1957-ben újra kitiltják Ukrajna területéről. Így kerül a kazahsztáni Karagandába, ahol élete utolsó 25 évét száműzetésben tölti, az oda hasonlóan kitelepített német, lengyel, litván, ukrán latin és görög szertartású katolikusok titkos lelkipásztoraiként, és 1983-ban, halálakor, virágzó hitéletet hagy maga után.

Párhuzamosan ezzel azonban, idősödő kora ellenére, évente egyszer, hatósági engedéllyel hazalátogathatott Ungvárra, ahol a legmélyebb titokban papokat, sőt, két további titkos püspököt szentelt. Halálát mindkét helyszínen komoly veszteségként élték meg. Boldoggá avatása folyamatban van.

15.45 – 16.00: Pap Tibor (PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola „A kormányzás területi, történeti és társadalmi dimenziói” Politikatudományi Doktori Program, Egyéni felkészülő)

A kisebbségi nyilvánosságok szerepe és intézményi formái a Vajdaságban a Kiegyezéstől a rendszerváltásig

A vajdasági népcsoportok (szerbek, magyarok, németek) nyilvánosságainak a kialakulása és azok változásának a követése képezi kutatásaim alapját. Időben ez az igénymegfogalmazástól (a Szerb Vajdaság 1848-as megjelenése) a mai Vajdaság-vitákig terjed. Az etnikai alapú térelhatárolás és az azt segíteni hivatott sajtónyilvánosság szerepe az egyes népcsoportok törekvéseinek és az ahhoz rendelődött eszköztárak komparatív bemutatása nyomán válik igazán értelmezhetővé. A vizsgált nagycsoportok a saját centrum-periféria viszonyaik tükrében egymástól markánsan elkülönülő nyilvánosságstruktúrákat alakítottak ki. Az egyes történelmi időszakokban (a Kiegyezést követően, az Osztrák–Magyar monarchia felbomlása előtt, a két világháború között, a titoizmus alatt és a rendszerváltás után) a szerepek jelentősen átrendeződtek, a nyilvánosságok belső szerkezete pedig, a kor technikai színvonalának és az egyes közösségek médiahasználati igényének tükrében, átalakult. E párhuzamos jelenségeket vizsgálva a nyilvánosságra és a kisebbségi helyzetre általánosan is érvényes megállapításokat lehet levonni. Erre tesz kísérletet az előadás.

16.00 – 16.15: Lajtai Mátyás (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola ATELIER Európai Historiográfia és Társadalomtörténet Doktori Program II. évf.)

Magyarországi romák a XX. századi történetírásban - néhány módszertani probléma

Az előadás célja, hogy feltegyük a kérdést: milyen lehetőségek rejlenek a romákkal foglalkozó társadalomtudományi kutatások és a magyarországi társadalom számára a történeti kutatásokban, illetve milyen problémákkal és veszélyekkel kell megküzdeni annak érdekében, hogy ezek a lehetőségek valóban pozitív végkifejlettel valósuljanak meg. Az előadás reflektálni kíván a romák magyarországi történetét vizsgáló eddigi kutatásokra, és ezek mentén megpróbál felvázolni olyan szempontokat, amelyek révén a magyarországi romák történetének vizsgálata hatékonyabbá tehető mind a tudományos színvonal, mind pedig a téma iránti történettudományi érdeklődés növelése szempontjából.

16.15 – 16.30: Pinke Zsolt (PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola Modernkori Doktori Program, III. évf.)

Az elmúlt 100 esztendő aszály- és belvízkárainak statisztikai értékelése

Az előadás célja, hogy röviden ismertesse a társadalom-természet közötti kölcsönhatások körébe tartozó jelenség, nevezetesen a földhasználókat rendszeresen sújtó relatív vízhiányból és víztöbbletből fakadó károk értékelésére kidolgozott gazdaságtörténeti módszert és az alkalmazásával elért eredményeket. Következtetésünk szerint történeti vizsgálatok során aktuális tervezési folyamatokban jól használható adatok és következtetések állíthatók elő, másrészt, kellő körültekintéssel, a 20. századi adatokon tesztelt módszer korábbi időszakok adatsorai közötti összefüggések megvilágításra is alkalmazható.

16.30 – 16.45: Vajas Ákos (ELTE TTK Földtudományi Doktori Iskola Földrajz - Meteorológia Doktori Program I. évf.)

A múlt szerepének és fontosságának bemutatása a modern várostervezésben Budapest példáján keresztül

Előadásomban azt próbálom meg bemutatni Budapest példáján keresztül, hogy a város egyes problémái történelmi gyökereűek, amelyek nem csak hatottak, hanem a mai napig komolyan és jelentősen befolyásolják a város fejlesztésével és rendezésével összefüggő kérdések megoldásait. A várostervezés folyamatában, illetve a város problémáinak a felkutatása során egy olyan interdiszciplináris megközelítést kell alkalmazunk, ahol a történelem is, mint a múlt megismerésével foglalkozó legfőbb tudományterület komoly szerepet kaphat.

16.45 – 17.00: Kérdések és hozzászólások

17.00 – 17.10: Szünet

V. szekció – levezető elnök: Dr. Varga Zsuzsanna

17.10 – 17.25: Dávid Ferenc (PTE Interdiszciplináris Doktori Iskola Európa és a magyarság a 18-20. században Doktori Program III. évf.)

Alternatívák a magyar katonai titkosszolgálatok 1945 utáni újjászervezésében

A második világháború utolsó hónapjaiban keleten a szovjet haderő megszállása és a szövetséges nagyhatalmak asszisztálása mellett egy ideiglenes országgyűlés és kormány állt fel Debrecenben. 1945 tavaszán szinte egy időben alakult meg a Honvédelmi Minisztérium 40. osztálya Budapesten és a Honvédelmi Minisztérium Katona Politikai Osztálya Debrecenben. Azonos funkció és feladatszabás a katonai bűncselekményeket elkövetett személyek felderítése és letartóztatása, a szolgálatra jelentkező tisztek igazolásának megkezdése mellett a kezdetektől megjelent a magyar katonai hírszerzés és elhárítás újjászervezésének igénye a korlátozott szuverenitással rendelkező országban.

17. 25 – 17.40: Eöry Áron (KRE Történettudományi Doktori Iskola Társadalmi, politikai és katonai konfliktusok Magyarországon 1867-1968 Doktori Program I. évf.)

Adalékok a magyarországi humorlapok erőteljes politikai instrumentalizálásához 1946-47-ből, Drozdy Győző példáján keresztül

A közéleti zajlások versengő politikai visszhangjai gyakorta szatirikus képes hetilapokban találunk fórumot maguknak. A politikai humor beütéses pluralizmusára Magyarországon az 1945-től kezdődő koalíciós évek epizódja szolgálhat eklatáns mintául. A fordulatot politikai pályájú Drozdy Győző (1885-1970) 1945-ben ötödször szerez képviselői mandátumot kiscsapatpárti színekben. A rezsimváltó politikai kibontakozásban a gazdasági és politikai versenyszabadság intranzigens szószólójaként, nyugatos orientációjával csakhamar a befolyásos parlamenti „piksziseken” kívül találja magát. Az eszmetársaival alapított Magyar Szabadság Párt nem találhatja a helyét – sem nyugvópontját – a mindinkább szovjet-kommunista gyámság alá kényszerülő belpolitikai erőterben. Többek között az agresszív terjeszkedésű Magyar Kommunista Párt növekvő befolyása igyekszik mielőbb diszkvalifikálni eme nemkívánatos konkurenciát. Az örvénylő politikai légkörre a pezsgésnek induló közéleti sajtó is erőteljesen rezonál. A nagyobbrészt pártlogika mentén szerveződő vicclapok határozottan kiveszik a részüket a politikai szemléletformálásból – részint a szelektív tájékoztatás, de leginkább a támadó gúny eszközével. Ennek megfelelően lesz Drozdy Győző egyike a hasábjaiakon visszatérően szereplő mintegy másfél-két tucatnyi illusztris politikusszemélyiségnek. A vizsgálat középpontjában a politikai kommunikáció ezen sajátos formái állnak, melyek indirekt politikai fegyverként ismerhetők fel a főbb politikai aktorok kelléktárában. A jelenség bemutatásához Drozdy Győző példája esettanulmány formájában kíván hozzájárulni.

17.40 – 17.55: Kaposi Dorka (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Művelődéstörténet Doktori Program II. évf.)

Divat, öltözködés és testkultúra Kádár-korszak első felében (1956 - 1968 között)

Az előadás során bemutatnám, hogy a második világháborút követően, 1947 után, az átalakult társadalmi és gazdasági rendszer hogyan hatott Magyarországi iparára. A textilipar lassan magához tért, ugyanakkor az anyagihiány egyelőre a fejlődés útjában állt, de kialakult a konfekciógyártás: a háború előttiéknél sokkal rosszabb minőségű és kevésbé ötletes ruhák kerültek a boltokba.

Az előadásban arra is kitérnék, hogy a ruházati ipar helyreállítása után elsősorban a mennyiségre terelődött a hangsúly. A „túltermelés” eredményét a KGST-országokba exportálták.

Az előadás azt is bemutatná, hogy Magyarországon az ötvenes évek második felében radikális változás történt a falvak és a vidékek népviseletében, valamint a népviselet elhagyása, a „kivetkőzés” folyamata a hatvanas években tetőződött. Az előadás arra is kitérne, hogy az ötvenes években a nők munkába állása, a munkához való öltözködésük kihatott az öltözködés egészére. Továbbá az öltözködés megváltozása elsősorban az életforma-változást fejezte ki. A hatvanas évek végén már többet: a ruházatkodás milyensége, a divat követése a generációk közötti különbséget is jelezte, generációs problémává transzformálódott.

Az előadás végén azt is bemutatnám, hogy a hatvanas évek végére a ruházatkodás megváltozásával együtt járt a szépségideál, a viselkedés és a testkultúra átalakulása is.

17.55 – 18.10: Bozó Bence (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Művelődéstörténet Doktori Program I. évf.)

Ivóvízhelyzet Magyarországon a 20. század közepén

Az 1948-as fordulat évével – mint jól tudjuk – az élet minden területén nagy változások következtek be. Az új politikai diskurzus megjelenése mellett a közélet és a mindennapi élet jellege is gyökeresen átalakult. Miközben az új hatalmi berendezkedés megszervezte önmagát, súlyos problémákkal is szembesülnie kellett. A legfontosabb feladatok között szerepelt a városok, települések közművesítésének bővítése, ezen belül is a tiszta ivóvizet szolgáltató rendszerek kiépítése. Hatalmas állami beruházások vették kezdetüket, ideiglenesnek és véglegesnek szánt megoldások példának tömkelegével találkozhatunk ebből a korszakból. Ugyanakkor a munkálatok nem egy esetben zajlottak erőltetett ütemben, súlyos hibákat hagyva maguk után. A tervezést sokszor elkapkodták, a csatornázás párhuzamosan történő kialakításával pedig

nem a kellő mértékben foglalkoztak. Előadásomban ennek az állapotnak a hatásaival szeretnék foglalkozni jórészt orvostörténeti példák felhozásával.

18.10 – 18.25: Nenov György (ELTE BTK Történelemtudományok Doktori Iskola Új- és Jelenkori Magyar Történelem Doktori Program I. évf.)

Viták az 1972-es alkotmánymódosítás elfogadása körül

Az 1949-es magyar alkotmány elfogadásával Magyarország jogilag is a szovjet érdekszféra része lett. Az első írott alkotmány elfogadása után 1972-ben került sor egy, az egész alkotmányszövegre kiterjedő revízióra. Az előadásomban ezen törvény elfogadásának menetében felmerülő vitás kérdésekre mutatok rá. A fókuszpontba a jogszabály előkészítő szakaszát fogom állítani, mert a legnagyobb vitás kérdések ekkor merültek fel.

18.25 – 18.40: Kérdések és hozzászólások

TÁMOP-4.2.2/B-10/1-2010-0030 – Önálló lépések a tudomány területén

Támogatóink:

Emberi Erőforrások Minisztériuma
ELTE BTK

Külön köszönet Dr. Dezső Tamás Dékán Úrnak és az ELTE BTK
Központi Olvasóterem vezetőségének!

Szervezők:

Dr. Pál István
Madarász Anita, Módli Éva, Melkovics Tamás

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.